

ІСТОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 58; 3–15 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.58.13890>

УДК [070.447:[070.48(477.83/.86):323.1(438=161.2)]"192"(091)

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ДИСКУРС У ГАЗЕТІ «РІДНИЙ КРАЙ» (1920–1922)

Степан Кость

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна*

e-mail: skost@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-6566-5503>

Тетяна Бурдега

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна*

e-mail: tetiana.burdeha@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-8883-4154>

У статті досліджено висвітлення польсько-українських відносин у газеті «Рідний край» упродовж 1920–1922 років. Йдеться зокрема про ідею примирення між польською владою і українцями, які мешкали на етнічних українських землях, окупованих Польщею. Вказано на актуальність цієї проблеми в широкому історичному контексті, проаналізовано публікації, які стосувалися польсько-української політики, з'ясовано позицію авторів газети щодо розв'язання національного питання у міжвоєнній Польщі та Східній Галичині, яке так і не було вирішено.

Ключові слова: газета «Рідний край», польсько-українські відносини, історія України, національне питання.

1. Постановка проблеми і актуальність дослідження. Актуальність теми зумовлена тим значенням, яке має дослідження українсько-польських стосунків будь-якого історичного періоду, але особливо після того, як на політичній карті Європи з'явилися після Першої світової війни Польща і Україна. З іншого боку, тема актуалізується й тим, що в нинішньому українсько-польському дискурсі тривають дискусії з приводу Волинської трагедії періоду Другої світової війни. Ці дискусії, що їх започаткували певні польські політичні і наукові кола, іноді набувають явно антиукраїнського характеру. У зв'язку з цим завжди було актуальне дослідження, яке стосується аналізу ролі періодичного видання у висвітленні українсько-польських

відносин. А також позиції щодо пошуків шляхів розв'язання проблем, пов'язаних із стосунками між обома народами, що мають тривалу історію.

А. Животко в «Історії української преси» зазначав: «По Першій світовій війні українська преса на західноукраїнських землях виступає речником національних інтересів у боротьбі з польськими змаганнями до опанування цих земель. Одночасно з цим вона стоїть на ґрунті об'єднання всіх українських земель і національно-культурного всеукраїнства, що вилилося і сформувалося в акті 22-го січня¹. Узагальнення категоричне і слушне. Проте навіть правила трапляються з винятками (і правила не перестають бути правилами). Виняток був і в цій ситуації. Йдеться про газету «Рідний край», через позицію якої її не можна означити як поборника «національних інтересів у боротьбі з польськими змаганнями до опанування цих (західноукраїнських. – Авт.) земель».

Перше число «Рідного краю» з'явилося в листопаді 1920 року. Видавцем і відповідальним редактором був М. Яцків. У програмній статті «Наше слово» редакція заявляла: «Нашою історичною метою є з'єднання всіх українських земель в одну народну, демократичну державу, а тим самим боротьба з тими міжнародними чинниками, які виходячи з назадницьких точок погляду на справи політичні і саме життя, стають дійсно осягненню тої цілі на перепоні. Стоячи на реальному ґрунті внутрішньої праці, будемо шукати змоги формування чергових обставин для створення тої праці»². Окрім цього, редакція заявляла про намір захищати інтереси селян і робітників, українські культурні цінності й надбання, репрезентувати культурні змагання соборної України, боротися з політиканством. Редакція заявляла, що вона стоїть на позиції демократизму й самоврядування.

Можна зауважити про певну подібність між позицією газети і програмними тезами Української радикальної партії. Проте відсутня характеристика політичних умов, в яких почала функціонувати газета, не вказано на ворогів і опонентів, але дуже загально вказано, яким шляхом потрібно йти до мети, які засоби використовувати. Дещо аморфною видавалася теза про соборність після поразки українських визвольних змагань. На той час уже існувала Українська військова організація (з кінця серпня 1920 року), і важко було передбачити, чому керівництво УВО через два роки винесе смертний вирок і виконає його щодо Сидора Твердохліба, одного із публіцистів «Рідного краю», поета і перекладача. Суть проблеми полягає у тому, що газета в умовах міжнародної невизначеності долі Західно-Української Народної Республіки (тобто Східної Галичини і Волині) після поразки визвольних змагань, в умовах пошуку нових шляхів відновлення державності відображала погляди тих політичних діячів, які були готові до примирення з Польщею, яка окупувала територію ЗУНР.

Тому **мету статті** вбачаємо у тому, щоб проаналізувати тематичне наповнення газети, структурувати основні ідейно-концептуальні ідеї, в слушності яких редакція намагалася переконати аудиторію (як українську, так і польську).

2. Аналіз попередніх досліджень. Газета «Рідний край» ще не була об'єктом окремого дослідження. Наприклад, А. Животко в «Історії української преси» не згадує про «Рідний край». Однак на діяльність цієї газети звернули увагу сучасні історики української преси. У навчальному посібнику «Історія української військової

¹ Животко, А. (1989–90), *Історія української преси*, Мюнхен, с. 240.

² *Рідний край*, 1920, № 1.

преси» С. Кость пише про газету «Рідний край» як про видання, яке фінансувала інша держава (Польща). На цій підставі він висловив сумнів, чи видання належить до корпусу української преси³. Безперечно, що джерело фінансування – важливий чинник, який зумовлює політичну орієнтацію часопису.

Загальна історіографія питання, що стосується українсько-польських відносин, така значна (навіть якщо досліджувати якийсь окремий період, скажімо, міжвоєнний), що потребує спеціального історіографічного огляду. Проте у контексті означеної теми до її дослідження можна залучити такі праці І. Франка (він, щоправда, на початку XX століття вже менше писав на українсько-польські теми), М. Грушевського, Д. Донцова, С. Томашівського. Так, М. Грушевський від 1897 року до вибуху Першої світової війни написав добрий десяток статей, в яких йшлося про відкриття українського університету. У статті «Польсько-українські мотиви» М. Грушевський писав про дразливість у польсько-українських взаєминах⁴. Дмитро Донцов про польсько-українські взаємини в довоєнний період дописував до журналу «Украинская жизнь», але у 20–30-х роках теж стежив за розвитком польсько-українських взаємин. Так, 1930 року в «Літературно-науковому віснику» Д. Донцов опублікував рецензію на книгу Р. Дмовського «Майбутнє Польщі». Цікава цитата лідера польських націонал-демократів: «Одним із найважливіших питань нашої політики, як внутрішньої, так і зовнішньої, є українська проблема»⁵. Розуміння політичного контексту українсько-польських взаємин і передвоєнного, і періоду польсько-української війни 1918–1919 років дуже важливе, бо дає змогу розуміти особливості цього протистояння упродовж міжвоєнної доби. Важливе місце в огляді літератури посідають праці відомих діячів того часу. Маємо на увазі працю М. Лозинського – «Галичина в рр. 1918–1920», М. Стахів – «Західна Україна. Збройна і дипломатична оборона в 1919–1923. Нарис історії: Том IV. Книга друга». Цікаві матеріали можна знайти в книгах І. Кедрин («У межах зацікавлення», «Життя. Події. Люди»). В останній (це спогади) є підрозділ «Українці у Соймі з виборів 1922 р.». І. Кедрин зазначав: «Ведено (йдеться про міжвоєнну добу. – Авт.) політику «на знищене Русі», політику, яка властиво навіть не заслуговувала на назву політики, бо була якоюсь не то місією, не то манією»⁶. Водночас І. Кедрин згадував і «білих круків» у польському політикумі, тих, хто прихильно ставився до української проблеми (йдеться про М. Василевського, С. Тугута, Т. Голуфку, В. Бончковського). Окрема сторінка історіографії питання – це праці українських істориків, що вийшли друком після відновлення української державності (Я. Дашкевича, Я. Ісаєвича, В. Вятровича, Л. Залізняка, В. Кучерени).

Важливий польський сегмент історіографії питання. Маємо на увазі праці Ю. Пілсудського з його «прометеївською ідеєю», Р. Дмовського (лідера польських націонал-демократів, українофоба, прихильника політики асиміляції українців). Потрібно згадати праці Л. Василевського, соратника і прихильника Ю. Пілсудського (його праці – «Україна і українська проблема», «Українське питання як міжнародна

³ Кость, С. (2017), *Історія української військової преси*, ЛНУ імені Івана Франка, Львів, с. 14.

⁴ Грушевський, М. (2002), *Твори у 50 томах*. Т. 1, Серія «Суспільно-політичні твори» (1894–1907), Вид.-во «Світ», Львів, с. 335.

⁵ Донцов, Д. (2013), *Вибрані твори у десяти томах*, Т. 5: Політична аналітика (1921–1932 рр.), Видавнича фірма «Відродження», Дрогобич-Львів, с. 258.

⁶ Кедрин, І. (1976), *Життя. Події. Люди. Спомини і коментарі*, Видавнича Кооператива «Червона Калина», Нью-Йорк, с. 138.

проблема», «Про східний кордон польської держави»), а також численні публікації у журналі «Sprawy Narodowościowe». Серед авторів пізнішого періоду назвемо Т. Пьотркевича («Українське питання в концепціях пілсудчиків 1926–1930»). Зб. Запоровського («Сейм Речі Посполитої 1919–1939. Діяльність послів, парламентської концепції Юзефа Пілсудського. Національні меншини»), В. Міха («Проблеми національних меншин у політичній думці польського консервативного руху (1918–1939)»), колективна монографія за редакцією Я. Яхимека «Національні меншини в політичній думці ХХ століття». Варта уваги монографія Г. Дильонгової «Історія Польщі 1795–1990». Авторка зазначає: «Питання національних меншин до кінця Другої республіки не було розв'язане за пропозиціями жодної зі сторін. Пропонована ендеками (партія Р. Дмовського. – Авт.) політика колонізації білорусів і українців не мала успіху... Зростала ненависть (йдеться про польсько-українські взаємини. – Авт.) з обох сторін... Спроби порозуміння відкидали фактично обидві сторони. українців не задовольняла б навіть автономія, якої, зрештою, їм не пропонували ні власті, ні жодні коли польського суспільства. Українці хотіли незалежності. За це врешті вони боролись уже в 1918–1920 рр.»⁷.

3. Методологічна основа дослідження. У статті використано історичний, системний, структурно-функціональний, термінологічний та інші підходи, а також відомі загальнонаукові методи.

4. Виклад матеріалу. Умови функціонування української преси в Східній Галичині були важкими після визвольних змагань. Газету «Діло», флагман української преси, польська влада заборонила відразу після захоплення Львова в листопаді 1918 року. Щоправда, 1920 року замість «Діла» почала виходити «Українська думка», а наступного року – «Український вісник», потім – «Громадський вісник». Лише наприкінці 1922 року знову з'явилася газета під назвою «Діло». Дозвіл на видання газети «Рідний край», як відомо, польська влада дала восени 1920 року.

Ситуація у Східній Галичині була непевна аж до середини березня 1923 року. Антанта не змогла розв'язати цю суперечливу міжнародну проблему відразу після завершення світової війни. У постанові від 25 червня 1919 року Найвища Рада Антанти зобов'язалася, що через деякий час буде здійснене право на самовизначення Східної Галичини. На засіданні Ради голів делегацій Антанти від 21 листопада 1919 року обговорювали статус Східної Галичини. У статті 1 ухвалені конституції Східної Галичини було зазначено: «Головні альянські і заприязнені великодержави передають Польщі, а Польща приймає мандат організувати і адмініструвати на період 25 років далі визначену територію колишнього коронного краю Галичини і Буковини, яка має творити автономний край Східної Галичини»⁸.

М. Стахів наголошував на тому, що на території Східної Галичини панував стан безправ'я, а польський уряд зроду не бажав зважати на те, що Східна Галичина є й надалі окремим суб'єктом міжнародного права, бо жодна держава не визнала її анексію. Проблема цієї частини Європи Антанта продовжувала обговорювати, а польська влада, неодноразово запевняючи держави альянсу про свою готовність по-

⁷ Дильонгова, Г. (2007), *Історія Польщі: 1795–1990*, Вид. дім «Києво-Могилянська академія», Київ, с. 120–121.

⁸ Стахів, М. (1981), *Західна Україна. Збройна і дипломатична оборона в 1919–1923. Нарис історії*, Т. VI, Кн. II, Скрентон, с. 81.

важати права українців та інших національних меншин, робила все для того, щоб зміцнити свої позиції у Східній Галичині. Так, 1921 року було проведено перепис населення, а восени 1922 року було призначено й вибори до сейму, в яких мали брати участь і українці Східної Галичини й Волині, хоча ці території формально ще не належали Польщі. Однак вже 15 березня 1923 року Рада амбасадорів остаточно вирішила долю Східної Галичини. Згідно з цим рішенням Антанта визнала приналежність цієї частини західноукраїнських земель до Польщі. І. Кедрин з цього приводу слушно зазначив: «Польща зрозуміла рішення Ради Амбасадорів як згоду на політику денаціоналізації, екстермінації і господарської експлуатації українців... У перших роках польської окупації шалів в Галичині просто терор – масовими арештуваннями, заборонами, переслідуваннями»⁹. Проте й український рух не завмирав. У Відні працював уряд ЗУНР. Його представники брали участь у тих засіданнях, на яких йшлося про подальшу долю Східної Галичини. Міжнародна кон'юнктура склалася так, що українці програли й дипломатичну війну. Проте подальші події показали, що рішення Ради амбасадорів було помилковим – Польща виявилася дуже слабкою.

Важливий момент: наприкінці серпня 1920 року в Празі Є. Коновалець та його соратники створили Українську військову організацію. УВО вбачала своє завдання в підготовці революційного зриву проти польського окупанта й пропагувала цей зрив. Це була перша українська політична структура після поразки визвольних змагань, яка в національній революції й збройній боротьбі вбачала шлях до відновлення української державності.

Активізувалася й українська політична думка. Її найважливіший аргумент початку 20-х років – це праця Д. Донцова «Підстави нашої політики» (1921). Дмитро Донцов проаналізував причини поразки визвольних змагань і обґрунтував потребу європейської орієнтації України, а не на «варварію московську», за його висловом. Він же порушив і проблему «месників дужих» – проблему виховання українців нового типу, з іншим характером – національно свідомих, безкомпромісних, самовідданих, вірних національній ідеї.

У газеті «Рідний край» відповідали на виклики початку 20-х років. У №3 розміщено редакційну статтю «Піلسудський». Певна рація, висловлена у цій публікації, була. На відміну від українофоба Р. Дмовського, який вважав, що польська держава має реалізувати інтереси поляків коштом національних меншин, Ю. Пілсудський і його прихильними виступами за державну асиміляцію меншин, а не за національну. Пілсудський був прихильником осі «Варшава–Київ» і саме в його середовищі зародилася «прометеївська ідея» федеративного союзу держав від Балтійського до Чорного моря. Проте він не протидіяв Ризькому миру між Польщею. І більшовицькою Росією, на якому наполягли прихильники Р. Дмовського. А це була зрада свого союзника – С. Петлюри, українських інтересів.

В історії «Рідного краю» можна виокремити два періоди: до оголошення виборів до Сейму і після. Газета загалом досить повно відображала життя українців Східної Галичини, Волині, Холмщини. Про зміст газети можна зробити висновок навіть за заголовками передових (редакційних) статей за 1920 рік: «Листопад 1920 року» (№ 4), «Суди присяжних» (№6), «Волинь, Холмщина а Галичина» (№ 8), «Про

⁹ Кедрин, І. (1976), *Життя. Події. Люди. Спомини і коментарі*, Видавнича Кооператива «Червона Калина», Нью-Йорк, с. 133.

долю Схід. Галичини» (№ 10), «Львівський університет а цензура», «Полонені з Галицької Армії» (№ 12), «Prawem i lewem. З приводу послідніх ухвал Польського сейму» (№ 14), стаття С. Калиновича «Мої розмови з поляками» (№ 20), «Кара за угодову політику» (№ 24) (хтось із читачів написав олівцем прізвище автора – це М. Яцків. – Авт.), «Права української мови» (№ 27), «З'їзд української і польської волинської інтелігенції» (№ 31). Уже тоді була помітна тенденція газети, яку можна сформулювати в таких тезах:

- у листопаді 1918 року за доброї волі двох великих народів (українців і поляків) конфлікт між ними можна було вирішити і не на полі збройної правової боротьби; водночас редакція заявляла, що аргумент сили до українців застосувати не вдасться;
- потрібні нові люди, спроможні розв'язати проблему;
- примирення обох народів неминуче;
- не треба чекати порятунку від Антанти чи інших держав, не марнувати часу на виснажливу боротьбу, а на основі власних сил не відмовлятися від основних прав кожного народу готуватися до мирної і творчої праці;
- редакція закликала до національної терпимості, що з часом спричиниться до розв'язання спірних питань;
- редакція заявляла, що вона дотримується безпартійної й об'єктивної позиції;

Загалом, це була заява про лояльне ставлення до влади, поєднане з пропозицією примирення й порозуміння. Упродовж наступного року ця тенденція ставала щораз виразніша.

1921 рік редакція розпочала з оптимістичного звіту про ухвали з'їзду української і польської інтелігенції Волині, на якому захищали українську мову викладання і закликали згуртуватися українських і польських учителів.

У передовій статті «Горі ім'єм серця!» у № 3 редакція заперечувала, що вона виконує свою роботу за польські гроші і заявила: «Стремимо до об'єднання всіх українських сил, створення в краю атмосфери національної терпимості всіх народів, які його замешкують, усунення взаємної ненависти і ворожнечі, здобуття для нашого народу всіх належних йому прав, приведення до порозуміння з польським народом... Ми вступили на камінистий і тернистий шлях. Ідемо ним твердо і не поступимо ні на крок. Погроза, терор, а навіть усилюване підкупство не зведуть нас з него ані на одну годину».

Газета намагалася захищати інтереси українців. Закликала владу дати землю селянам (це тоді, коли Варшава скеровувала на Волинь і Галичину осадників, себто, поляків і наділяла їх земельними ділянками на вигідних фінансових умовах – це була типова колонізація української території), порушувала питання українського університету у Львові, захищала українське шкільництво. Проте передову статтю «Східна Галичина», в якій йшлося про широку політичну автономію для Східної Галичини, про недоречність пропозиції щодо відкриття українського університету в Станіславі, редакція передрукувала із газети «Robotnik», органу Польської соціалістичної партії (лідер Ю. Пілсудський).

У газеті було розміщено декілька матеріалів із заголовком «Автономія для Східної Галичини», але редакція мало вірила в цю ідею. «Рідний край» продовжував критикувати українські партії («трудовиків» – у майбутньому це Українське національно-демократичне об'єднання – УНДО), уряд Західно-Української Народ-

ної Республіки і зокрема Є. Петрушевича, К. Левицького і урядовий орган «Український прапор», українських соціал-демократів та їхній друкований орган «Вперед»). Критикувала газета за «руйнівну» роботу і Є. Коновальця (№ 34). Проте захищала С. Петлюру, постійно друкувала звіти із засідання Ради Республіки і заперечувала, що отримувала за це гроші.

Найбільше публікацій – на тему примирення й порозуміння. Зокрема: «Дороги до примирення й порозуміння» (№ 24 за 1921 рік), «Шляхом порозуміння» (№ 25). Промовиста цитата: «Оружну боротьбу в Східну Галичину між двома народами викликали безумці і несумлінні українські карієровичі, які відкинули пропозиції мирної налагоди і кинули в народ клич: «Нехай нас розсудить кров і залізо!», – таку думку висловив автор передової статті «Східно-галицьке питання в освітленні польської преси». Щоправда, у газеті критикували «всехпольську» пресу, яка нічого не хотіла знати про українців.

В інших публікаціях теж бачимо продовження цієї теми: «Око за око» (№ 36). Це правило, на думку редакції, «не перевелось на галицькій ґрунті, бо ворохобні інстинкти ще донині киплять серед напівінтелігентних шумовинь по цім і по тім боці галицького багна».

У передовій статті «Наша програма» (№ 41) редакція знову наголошує на тому, що згода лежить в обопільних інтересах, що у газеті вказано на шляхи, якими треба йти до майбутнього, щоб не повторилася сумна кривава минувшина, щоб ворожнечу не використав хтось третій.

У передовій статті «Тверда дійсність» (№ 58) йдеться про те, що «галицьке питання треба розв'язати у згоді з польським народом: Польща має багато ворогів, не завадило б мати приятелів передовсім серед населення інших національностей». А у статті «Піємонт» (№ 63) зазначено: «проблеми треба розв'язувати в порозумінні з поляками».

Редакція розуміла і визнавала, що вона простує «тернистим шляхом», за її висловом, українсько-польського порозуміння (№ 74), але не переставала наполегливо пропагувати цю ідею. «Жнива галицької політики» (№ 84), «Демони руїни» (№ 88), «Посів крові» (№ 89), «Критика негачії» (№ 110), «Час схаменутися» (№ 184), «Сумна правда» (№ 207) тощо – це найпромовистіші назви публікацій «Рідного краю». Головні ідеї ті ж самі: примирення, польсько-українська війна – це «братовбивча війна», відмова від збройної боротьби за державність. У статті «Дві лінії» (№ 98) автор зазначав: «Свята є державна незалежність, ми бажаємо досягнути її якнайскоріше, та поки що, під сучасну нещасливу добу, коли нам прийшлося вибирати між двома лихами: паперовою автономією при Польщі та червоною московською загладою – ми вибрали першу дорогу. Опираючись на Польщу, ми певні, що вона нас не винародовить, а всяка Росія, яка вона і стане – буде для нас грізна і небезпечна». І як продовження цієї постійної тези: залишається лише одна дорога – приєднання до Польщі («Своє для своїх, а не для чужих!» у № 136). А у статті «Фантастична держава Петрушевича» (№ 178 за 1921 р.) редакція прямо заперечила можливість існування Східної Галичини як самостійної і незалежної держави.

Ідею автономії (досить примарну) редакція доповнила ідеєю федерації (не менш примарною): «Щойно на нових жертвах та великих досвідах культурні верстви по обох сторонах дійдуть до передсвідчення, що тільки оба народи у федерації своїх національних держав, в етнографічних границях, які визначають у спільному поро-

зумінні, будуть могли спільними силами опертися перед всякою навалою зі сходу чи заходу. Але ми сего не доживемо», – про це йдеться у публікації «Сумна правда» (№ 207 за 1921 р.). Раціональне зерно в цій ідеї, безперечно, було. Думку про неможливість існування Східної Галичини як держави редакція повторювала неодноразово, зокрема й у публікаціях «Найвища Рада і Східна Галичина» (№ 209) та «Політичне партатство» (№ 232 за 1921 р.).

Упродовж 1921 року відбулося кілька подій, на які редакція оперативно зреагувала. Скажімо, редакція сприйняла як належне результат Ризької угоди (березень 1921 року). Про це йдеться у статті «Довершений факт» (№ 65). Тут же редакція зазначала, що треба відмовитися від думки, що між українцями і Польщею існує така прірва взаємної ненависти та національної ворожнечі, що через неї не можна прокласти міст до згоди. Редакція негативно поставилася до замаху С. Федака на Ю. Пілсудського, коли той прибув до Львова. Побутує версія, що С. Федак цілився в Грабського, який супроводжував Ю. Пілсудського, бо саме він знущався над українцями.

Автор статті «Політичний замах у Львові» (№ 212 за 1921 р.) зазначав: «Чин Федака не виведе нашого народу з рівноваги і не пірве його до невідвічальних вчинків, які не принесли би йому жодної користи, а противно шкоду. Тої самої рівноваги маємо право й обов'язок домагатися також від поляків». Редакція вважала цей замах хибним маневром, сприймала його як свідчення нездорових умов у Східній Галичині і неприязно характеризувала «Український вісник» (виходив замість «Діла»), якому, на думку редакції, залежить на вічному розповсюдженні розбіжностей та анархії, про це йдеться у матеріалі «Грань чужими руками» у № 213 за 1921 р.

Відгукнувся на замах і відповідальний редактор газети М. Яцків у статті «Туга і творчий труд» (№ 228), де він зазначив, що українці мали меч у руках, але їм його вибили, а тепер українці роблять ще багато помилок і жертв, поки переконуються, що револьвер не врятує вітчизни, а тільки невсипущий труд і творча праця. Проте редакція вважала, що цей замах повинен переконати поляків, що з українцями потрібно розмовляти.

Відгукувалася газета і на третю річницю Листопадового зриву у статті «У третю річницю» (№ 241 за 1 листопада 1921 року). Автор наводить цікавий факт: перед 1 листопада 1918 року двоє українців (художник і поет) підготували маніфест проти розливу братньої (польської. – Авт.) крові і звернулися до професора Львівського університету поета Я. Каспровича, але той дипломатично ухилився. Редакція все ще вважала, що вибуху польсько-української війни можна було уникнути. Автор послався і на ідею Ю. Пілсудського й С. Петлюри, бо вважав, ця ідея має започаткувати впорядкування відносин між обома народами за принципом «вільний з вільним, рівний з рівним». Тоді здійснилась мрія: «Percat ensis, crescat humanitas».

Логічно, що газета підтримала і перепис населення, який польська влада провела у вересні 1921 року. На думку редакції, це мало довести, що Польща не є однорідною національною державою. Саме тому редакція критикувала ті українські сили, які вважали перепис незаконним, оскільки він легітимізував окупаційну владу і тому закликали до бойкоту. Влада, чого й треба було сподіватися, спотворила результати перепису. На Волині замість українців вона знайшла «тутейших», а в Галичині – росіян, про що йдеться у матеріалі «Обоюдний меч» (№ 198).

В останньому числі (№ 286) за 1921 рік газета повідомила про вибори до Сейму. Редакція підтримала владу щодо виборів і висловила свою незгоду з тими українськими політичними силами, які закликали до бойкоту. Ставлення до ідеї виборів багато в чому зумовило діяльність газети і 1922 року. Принциповість проблеми полягала в тому, що Антанта ще не вирішила на той час майбутнє Східної Галичини, через що Варшава вагалася, але все ж наважилася провести вибори. Активна участь у виборах українського населення Східної Галичини й Волині давало Варшаві ще один аргумент на користь ідеї їхнього приєднання. Водночас польські соціалісти внесли в Сейм законопроект про автономію для Східної Галичини. Цей крок мав схилити на свій бік Антанта і здобути підтримку українців. Проте це був лише маневр.

Українські партії, передовсім йдеться про Українську трудову партію й націоналістичний рух, який вже на той час зародився, вирішили бойкотувати вибори до Сейму. Зрозуміло, що уряд Є. Петрушевича цей бойкот підтримував. Саме «трудовики» і газета «Громадський вістник» як їхній неформальний друкований орган були головними об'єктами критики. У статті «Зла воля дневникарстві» є цитата: ««Громадському вістникові» роблять польські часописи закид, що він слідом завішеного комуністичного «Впереду» (орган Соціал-демократичної партії. – Авт.) і в статтях поціхуваних глумом і заїлістю, нападає на польську державність, армію, суспільність і особливо в останніх тижнях розвинув ворожу діяльність, пропагуючи майже явно думку відірвання Східної Галичини й утворення з неї окремої держави» (№ 100 за 1922 р.). Це, радше, донос із формальним посиланням на оцінки польської преси.

У статті «Час зробити порядок» автор закликав до цього владу, нацьковуючи її на «Громадський вістник» і «трудовиків» (№155 за 1923 р.). а у статті «Ворохобна робота» (№ 158 за 1922 р.) автор під криптонімом М. Т. прямо зазначив: «Трудовицька робота в Галичині є фальшива і дволична та не йде по лінії народного інтересу... В наших і польським інтересі треба однак з ворохобниками покінчити».

Намагаючись переконати галицьких українців у потребі лояльності до польської влади, редакція посилалася на судетських німців, які визнали чеську владу. Проте вона не звернула увагу на те, що українці перебували на своїй землі, на відміну від німців. Редакція навіть допускала певні компроміси з польською владою, якщо це буде вигідно.

Сумнівну політичну і моральну позицію видання не рятувало навіть те, що газета різко критикувала москвофільський рух у Галичині, постійною була рубрика «Вісті з совітського пекла на Україні», багато писала газета про голод в Україні й організовувала допомогу.

У № 194 за 1922 рік редакція опублікувала статтю «Проект автономії. Становище всіх партій і нашої». Трохи несподівано, але логічно для позиції газети. Пізніше, у № 196 за цей же рік з'явилася стаття «Про слов'янську єдність». Наприкінці вересня в газеті було опубліковано «Проект Закону «Про самоврядування для Східної Галичини», ухвалений польським Сеймом» (№ 205). Проте напруження в Східній Галичині наростало. Суспільні настрої українців явно не узгоджувалися із позицією газети. У Коломиї здійснили замах на поета О. Карашкевича, який був солідарний із позицією газети. М. Яцків відповів на це статтею «Револьверне геройство» (№ 214), в якій засудив терор як засіб розв'язання політичних конфліктів.

Напруженість досягла апогею 15 жовтня 1922 року, коли вчинили замах на Сидора Твердохліба, який помер наступного дня. Сидір Твердохліб – відомий поет, «молодомузівець», перекладав німецькою та польською І. Франка, Т. Шевченка, співробітник «Рідного краю». Виявилося, що С. Твердохліб був серед тих, хто 1 листопада 1918 року кинув клич: «Геть братовбивчу війну!», також він виступав як прихильник визнання польської влади і брав участь у виборах до Сейму. Це і було причиною смертного вироку, який винесла Українська військова організація. 25 жовтня у замітці «Слідами убійників бл. п. Сидора Твердохліба» газета повідомляла, що за результатами слідства виходить, що вбивство планували в середовищі трудової партії...

П'ять разів газета присвячувала першу сторінку для вшанування пам'яті Сидора Твердохліба: «Де живемо?» (17 жовтня); некролог було опубліковано 18 жовтня; «Пам'яті апостола братерства, поета Сидора Твердохліба» (19 жовтня); «Схилена походня (факел. – Авт.) генія. Похорон бл. п. Сидора Твердохліба» (20 жовтня); «Думки над свіжою могилою» (21 жовтня).

Після виборів до Сейму потрапило кілька українських послів від Волині, але газета поступово втрачала вплив (може, були сили, які вже не бачили в ній потреби), бо наприкінці лютого 1923 року «Рідний край» припинив свій вихід. А 15 березня 1923 року Рада амбасадорів остаточно визнала суверенітет Польщі над Східною Галичиною. Через кілька днів десятки тисяч українців зібралися на площі біля собору Юра у Львові і склали Ю. Романчукові, патріархові українського політикуму, присягу на вірність українській державності. Це було провісником нових битв за відновлення державності.

Висновки і перспективи дослідження. Діяльність «Рідного краю», власне, спроби редакції та того руху, чий інтереси і погляди газета репрезентувала, можна оцінити не лише на підставі того, як вона висвітлювала події, що пропагувала, до чого прагнула, а й на тій підставі, що відбулося після того, коли вона перестала виходити.

Варшава так і не виконала свого зобов'язання надати Східній Галичині автономію й посилила асиміляційні заходи. 1924 року прийняли закон, що забороняв користуватися в урядових установах українською мовою. Того ж року провели шкільну реформу, в результаті якої більшість шкіл перетворили на двомовні. У Львівському університеті скасували українські кафедри, а про заснування університету в Станіславі Варшава і чути не хотіла. Колонізація й полонізація (ще до виборів Сх. Галичину назвали Малопольщею) лише зміцніли.

Кожна поразка зумовлює негативні соціально-психологічні настрої, та якщо йдеться про втрату державності, то ці настрої лише поглиблюються. Проте завжди ознакою сильної нації є віра в свою державницьку ідею й готовність продовжувати боротьбу. Цієї істини не розуміла редакція «Рідного краю» та середовище, що її підтримувало, бо в Східній Галичині вже зароджувався політичний рух, який вбачав шлях до відновлення державності у національній революції і збройній боротьбі. Принциповою помилкою редакції було й прагнення йти на компроміс із окупаційною владою, яка намагалася асимілювати українців й не визнавала їхнього права мати незалежну державу. Безперечно, політичні компроміси можливі, але не ціною державності. Існування Польщі як багатонаціональної держави без справедливого розв'язання національного питання зробило її дуже вразливою. Проте й тоді, на початку 20-х років, коли ще не було остаточного рішення Ради амбасадорів щодо

Східної Галичини, бажання «Рідного краю» визнати окупаційну владу й шукати порозуміння було юридично невинуватим, морально сумнівним й історично безперспективним.

Повчальний урок «Рідного краю» не використали ті українські політичні сили, які на початку 30-х років спробували нормалізувати польсько-українські взаємини. Політика «нормалізації» теж зазнала невдачі.

У методологічному сенсі приклад «Рідного краю» позитивний тим, що дає змогу належно оцінити аналогічні ситуації з історії української преси.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Грушевський, М. (2002), *Твори у 50 томах*. Т. 1, Серія «Суспільно-політичні твори» (1894–1907), Вид.-во «Світ», Львів, 592 с.
2. Дильонгова, Г. (2007), *Історія Польщі: 1795–1990*, Вид. дім «Києво-Могилянська академія», Київ, 239 с.
3. Донцов, Д. (2013), *Вибрані твори у десяти томах*, Т. 5: Політична аналітика (1921–1932 рр.), Видавнича фірма «Відродження», Дрогобич-Львів.
4. Животко, А. (1989–90), *Історія української преси*, Мюнхен, 334 с.
5. Кедрин, І. (1976), *Життя. Події. Люди. Спомини і коментарі*, Видавнича Кооператива «Червона Калина», Нью-Йорк, 724 с.
6. Кость, С. (2017), *Історія української військової преси*, ЛНУ імені Івана Франка, Львів, 340 с.
7. *Рідний край*, 1920, № 1.
8. Стахів, М. (1981), *Західна Україна. Збройна і дипломатична оборона в 1919–1923. Нарис історії*, Т. VI, Кн. II, Скрентон, с. 81.

REFERENCE

1. Hrushevskiy, M. (2002), *Works in 50 Volumes*, Vol. 1, Series Socio-Political Works (1894–1907), Svit Publishing House, Lviv, 592 p.
2. Dylionhova, H. (2007), *History of Poland: 1795–1990*, Kyiv-Mohyla Academy Publishing House, Kyiv, 239 p.
3. Dontsov, D. (2013), *Selected Works in Ten Volumes*, Vol. 5: Political Analytics (1921–1932), Vidrozhennia Publishing Firm, Drohobych–Lviv.
4. Zhyvotko, A. (1989–1990), *History of the Ukrainian Press*, Munich, 334 p.
5. Kedryn, I. (1976), *Life. Events. People: Memoirs and Commentaries*, Chervona Kalyna Publishing Cooperative, New York, 724 p.
6. Kost', S. (2017), *History of the Ukrainian Military Press*, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 340 p.
7. *Ridnyi Krai*, 1920, № 1.
8. Stakhiv, M. (1981), *Western Ukraine: Armed and Diplomatic Defense in 1919–1923. A Historical Essay*, Vol. VI, Book II, Scranton, p. 81.

UKRAINIAN–POLISH DISCOURSE IN THE NEWSPAPER ‘RIDNYI KRAI’ (1920–1922)

Stepan Kost’

Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: skost_@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-6566-5503>

Tetiana Burdeha

Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, Lviv, Ukraine, 79044
e-mail: tetiana.burdeha@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-8883-4154>

The authors of the article analyse Polish-Ukrainian relations based on publications in the newspaper ‘Ridny Krai’, which was published between 1920 and 1922. The study focuses on the idea of reconciliation between the Polish authorities and Ukrainians living in ethnically Ukrainian territories occupied by Poland.

The article substantiates the relevance of the issue under study. The authors emphasise the importance of studying Polish-Ukrainian relations in any historical period, especially after Poland and Ukraine became independent states on the political map of Europe after the First World War. They argue that the idea of reconciliation promoted by ‘Ridny Krai’ did not correspond to the national interests of Ukrainians. Ukrainian political forces and society in Eastern Galicia boycotted the 1921 census and the 1922 Sejm elections, as participation in these processes would have legitimised the Polish occupation of Ukrainian lands.

The **main objective** of the study was to show the reality represented by ‘Ridny Krai’, which actively sought to persuade its readers that Ukrainians should take part in the elections. At the time of the Sejm elections, the Ukrainian Military Organisation (UVO), founded in August 1920, was already active, and its leadership viewed the position of the newspaper as an act of national betrayal.

The **methodology**, based on an analysis of the newspaper’s publications, allows the authors to demonstrate that the editorial board did not understand that the Polish authorities, contrary to their international obligations, had no intention of granting autonomy to Eastern Galicia.

The **results of the study** show that the national question in interwar Poland, particularly in Eastern Galicia, remained unresolved. The findings underline that the attempts of ‘Ridny Krai’ publicists to acknowledge the occupying authorities and seek reconciliation were legally unjustified, morally questionable, and historically futile. These conclusions provide a historical lesson concerning the role of an occupying power in resolving national issues and are relevant to contemporary Polish–Ukrainian understanding, especially in the context of renewed discourse on the Volhynian events of 1943.

Ukrainians realised this fully after the decision of the Council of Ambassadors on 15 March 1923, which confirmed Polish sovereignty over Eastern Galicia. After this decision, the Polish authorities adopted restrictive measures, including the 1924 ban on the use of Ukrainian in government institutions, the transformation of most Ukrainian schools into state schools, and the abolition of Ukrainian academic departments at the University of Lviv.

Keywords: newspaper ‘Ridny Krai’, Polish-Ukrainian relations, history of Ukraine, national question.

Отримано редакцією видання / Received: 17.12.2025

Прорецензовано / Revised: 28.12.2025

Схвалено до друку / Accepted: 29.12.2025

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 26.01.2026